

L'ASSESSORAMENT PSICOPEDAGÒGIC: UNA VISIÓ HISTÒRICA. ELS EAP

Salvador Domènech i Domènech

La incorporació de la psicopedagogia com a tècnica de suport a l'ensenyament infantil, primari i secundari és relativament recent si ho comparem amb el món de la docència i el magisteri. Sempre hi ha uns precedents, i en el cas dels equips d'assessorament i orientació psicopedagògica (EAP) també els trobaríem abans, durant i després de la Segona República. Tractaré, doncs, de donar un enfocament històric del tema, però no abans d'exposar la definició vigent que dóna la Generalitat de Catalunya sobre els EAP: «[...] són serveis educatius de composició multidisciplinària que, en un àmbit territorial definit, donen suport psicopedagògic als centres docents. La seva actuació, que requereix intervenció directa en els centres, s'adreça als òrgans directius i de coordinació dels centres, al professorat, a l'alumnat i a les famílies, per tal de col·laborar a oferir la resposta més adequada, especialment per als alumnes amb disminucions i per als que presenten més dificultats en el procés d'aprenentatge».¹

ANTECEDENTS

L'11 de desembre de 1917 la Diputació de Barcelona va aprovar el dictamen fundacional de l'Institut d'Orientació Professional (IOP), i un any més tard l'Ajuntament de Barcelona n'aprovà el projecte i va constituir un organisme mixt que havia de servir per portar a terme estudis d'orientació professional i valoracions psicològiques entre la població escolar.

1. Decret de 28 de juny de 1994, publicat al DOGC, núm. 1918 (8 juliol 1994).

L'Institut d'Orientació Professional s'organitzà en quatre seccions: la d'Informació, la Medicoantropomètrica, la Psicomètrica i la d'Estadística. L'àrea psicomètrica estava dirigida per l'eminent doctor Emili Mira i López; aquesta àrea és la que tingué el protagonisme en l'orientació vocacional dels joves escolars, dels quals hom valorava les aptituds maduratives, evolutives i intel·lectuals, i també les seves condicions de recursos personals i de convivència, i alhora s'interrelacionava amb les complexes necessitats industrials, comercials i socials que té qualsevol ciutat demogràficament important, en aquest cas la Barcelona del primer terç del segle xx.

Aquest centre estava ubicat al cor de la ciutat, en unes dependències que la Diputació va cedir al número 5 del carrer de Sant Honorat. En un opuscle que es va difondre arran de la seva creació, s'hi reflecteix un esperit innovador de servei públic en un camp verge professionalment parlant, pioner en l'àmbit europeu:

L'encert d'una elecció depèn, en gran part, de les facilitats que trobi el noi per orientar-se, les quals podran ésser planerament obtingudes mitjançant un servei d'orientació raonada i un guiatge assenyat que eviti la irreflexiva i vacil·lant acceptació de professions inadaptades al valer de cadascú.

Per tal d'aconseguir aquest fi i eliminar l'atzar en tant que sigui possible, s'ha constituït l'Institut d'Orientació Professional, que facilitarà als nois que hi acudeixin tota mena de noves de totes les circumstàncies en què actuen els nostres oficis i ocupacions i de les aptituds físiques i mentals que siguin necessàries per realitzar-los, per tal que el noi o els seus pares i consellers coneguin, abans de començar un ofici, tots els seus aspectes —els favorables i els desfavorables— a fi que puguin formar-se un complet judici respecte de la seva conveniència personal i adaptabilitat a aquesta mena de treball.

Demés, l'orientació individual es completarà amb la que podríem anomenar orientació col·lectiva, procurant registrar les oscil·lacions que esdevinguin al mercat de treball, per tal que els joves puguin ésser encaminats envers les branques i formes de treball que, a la vegada que estiguin en concordança amb llurs aptituds, responguin més a les necessitats de l'economia industrial i comercial catalana, apartant-los en la mesura del possible, dels oficis en decadència o en perill d'extinció completa.²

La tasca portada a terme per l'IOP fou reconeguda a bastament en congressos i conferències internacionals al cap de poc temps ja de funcionament. Personalitats com Edouard Claparède ressaltaren la notorietat d'aquest centre, tal

2. *Institut d'Orientació Professional*, Imp. Verdager, Barcelona.

com Alexandre Galí deixà escrit en la seva *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900-1936*: «Va visitar amb veritable admiració el nostre institut i en una conferència que va donar al Palau de la Generalitat, precisament sobre orientació professional, va confessar que a Ginebra no tenien res més que un consultori professional molt modest que no podia comparar-se amb l'existent a Barcelona, el qual podia ésser qualificat com un dels millors d'Europa. Nosaltres, que havíem acompanyat M. Claparède en la seva visita a l'institut i havíem vist l'admiració amb què escoltava el doctor Mira, podem certificar que no feia una frase. I d'altra banda, era cert que, tot i ser al començament, l'esquema que presentava el nostre institut en aquell moment el situava en el pla de les institucions semblants de més ambició d'Europa.»³

La dictadura del general Primo de Rivera transformà l'innovador Servei d'Orientació Professional en un ens inoperant de directrius centralistes; així l'IOP passava a ser una secció d'orientació professional de l'Escola del Treball, al carrer del Comte d'Urgell. Si bé dins els serveis que calia realitzar s'especificava un «reconocimiento previo médico-antropométrico y psicológico de los aspirantes a ingresar a la Escuela del Trabajo con el fin de determinar su grado de aptitud para los estudios que piensan cursar y orientarlos debidamente en el caso de que éste no sea suficiente para realizarlos con un normal rendimiento», Alexandre Galí⁴ va poder constatar que res d'això no es va realitzar, si més no de manera formal i generalitzada.

En la dècada dels anys trenta, l'Institut d'Orientació Professional es convertí en l'Institut Psicotècnic de la Generalitat de Catalunya. A més a més d'incidir en un treball de psicodiagnòstic escolar i de valoració psicològica de nois i noies caracterials, així com de discapacitats psíquics, el centre va potenciar una tasca de formació i de divulgació científica mitjançant el desenvolupament de cursos, conferències i l'edició de publicacions, com és el cas de l'excel·lent *Revista de Psicologia i Pedagogia*,⁵ òrgan de l'Institut. També es van realitzar treballs pràctics d'experimentació i aplicació escolar, com per exemple, la investigació que va fer el doctor Adolf Azoy el 1935 sobre trastorns logopèdics, de les mancan-

3. A. GALÍ, *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900-1936*, Llibre XV *Serveis Tècnico-Administratius*, Barcelona, Fundació A. G., 1985, p. 107.

4. *Llibre XV Serveis Tècnico-Administratius*, p. 112.

5. La revista era la publicació oficial de l'Institut Psicotècnic de la Generalitat de Catalunya i també del Seminari de Pedagogia de la Universitat de Barcelona. Per tant, els directors de la publicació eren els caps d'aquestes dues institucions, l'Emili Mira i en Joaquim Xirau, respectivament. Fou una revista formativa i de recerca, de periodicitat trimestral, que comptava amb entre un i dos centenars de pàgines per número. Se n'editaren un total de dinou, en el període comprès entre el mes de febrer de 1933 i el mes d'agost de 1937.

ces de la parla en els alumnes dels grups escolars del Patronat Escolar de Barcelona.

A més a més dels contactes amb els alumnes dels grups escolars i dels instituts escoles barcelonins, a l'Institut Psicotècnic (IP) se li va encarregar la part d'examen psicotècnic que era previst a les proves d'ingrés de determinades institucions, com l'Escola Normal o la Universitat de Barcelona. La direcció de l'IP anà a càrrec també del doctor Mira; en aquesta, però, comptà amb l'estreta col·laboració del doctor Joaquim Xirau i Palau en les tasques de subdirector i de responsable de la Secció de Psicologia Pedagògica, així com en la de codirector de la *Revista de Psicologia i Pedagogia*.

Durant la Guerra Civil hi hagué d'altres iniciatives semblants a l'IP en un àmbit local, com l'establiment a Barcelona de l'institut d'observació psicològica municipal La Sageta,⁶ que atenia les demandes de tots els centres educatius —dependents del CENU—, ja fos abans i/o durant l'escolarització dels seus alumnes, o bé com la que es dugué a terme a Sabadell el 18 de novembre de 1936 amb la creació, per acord consistorial, del Laboratori Psicotècnic Municipal; aquest ens fou fruit de la suma del Servei d'Orientació Professional i del Centre d'Observació Metòdica d'Infants, que ja funcionaven sota el patrocini de la Comissió de Cultura.⁷

El doctor Emili Mira, de mentalitat positivista i pragmàtica, va ser pioner en l'àmbit europeu en l'aplicació dels mètodes psicoexperimentals en l'assessorament escolar i en l'enfocament de l'orientació professional, i pot ser considerat com el pare, a casa nostra i a l'Estat espanyol, dels serveis públics externs de suport psicopedagògic als centres d'ensenyament.

Abans d'iniciar el següent apartat, vull deixar constància que durant el llarg període fosc de la darrera dictadura no es va fer res de significatiu en aquest camp. De fet, al règim no li interessava aquest tipus de servei, ja que l'objectiu educatiu bàsic, a grans trets, no era formar ciutadans, sinó instruir súbdits, dins una xarxa d'escoles públiques insuficient, desfasades didàcticament i metodològicament, i desvalorades socialment. Es pretenia, com ja va passar abans de la Segona República, afavorir l'ensenyament privat, sobretot el de tipus religiós, on du-

6. Originàriament aquesta institució fou creada a començament de l'any 1935 en un xalet situat a la part alta de la ciutat de Barcelona i pensat per tenir cura de discapacitats, fills de famílies benestants. En fou responsable el doctor Mira, que tingué entre els seus col·laboradors el doctor Jeroni de Moragas i el professor alemany Alfred Strauss.

7. El principal impulsor d'aquest centre fou Salvador Sarrà Serravinyals, regidor president de la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Sabadell. Consultant el reglament d'aquest laboratori a l'Arxiu Històric de Sabadell s'especifiquen set àmbits: «Fitxa escolar», «Psicopedagogia», «Higiene mental», «Orientació professional», «Selecció professional», «Psicotècnica comercial i industrial» i «Informació del mercat de treball i de dades socioeconòmiques».

rant molts anys alguns no seglars van poder exercir la docència sense tenir cap titulació acreditativa. Mentre en altres països democràtics l'evolució pedagògica anava paral·lela a l'evolució política, social i econòmica del món, aquí no només s'estancà, sinó que retrocedí. La qualitat de l'ensenyament oficial, doncs, brillava per la seva absència i l'assessorament psicopedagògic, per tant, no hi tenia cabuda; l'important era l'adoctrinament dels alumnes i així crear ciutadans submissos, poc crítics amb el sistema.

L'ASSESSORAMENT EN TREBALL D'EQUIP

En els darrers anys del franquisme —aproximadament cap al 1973— comencen a sorgir els equips sociopsicopedagògics municipals (ESM). Primer en el cinturó industrial de la ciutat de Barcelona, i després a d'altres ciutats i poblacions importants de Catalunya; a finals de 1982, el col·lectiu d'equips sociopsicopedagògics municipals agrupava un total de vint-i-set municipis.

El motiu de la creació dels equips sociopsicopedagògics cal buscar-lo, paral·lelament, tant en la sensibilitat social d'alguns regidors com —sobretot— en la pressió que exerciren col·lectius de pares i professors conscienciats, i també d'altres associacions (sindicats clandestins, agrupaments culturals, etc.), disposats tots a fer front i a lluitar per les múltiples mancances i necessitats que presentava l'escola pública i el seu entorn, en una època on també tingueren un paper important l'Escola d'Estiu, els Moviments de Renovació Pedagògica, escoles del CEPEC, etc., com a veus de presa de consciència, i la potenciació significativa amb la posada en funcionament dels ajuntaments democràtics.

L'enfocament tècnic que es produeix en els ESM (formats per psicòlegs i assistents socials, bàsicament) no se centrà només de manera clínica i individual en el diagnòstic de casos, com sí que ho feren, substancialment, les experiències predecessores, sinó que s'orientà principalment envers una intervenció compensadora, preventiva i realitzada en equip. I un altre aspecte important: el destinatari del servei no s'ha de desplaçar a unes dependències determinades —excepte en casos puntuals—, sinó que és l'Equip qui es desplaça a les escoles. La seva existència ha tingut un sentit renovador i progressista, no per l'època històrica viscuda, sinó per la decidida voluntat de millorar la societat en l'àmbit educatiu sense deixar de costat els factors socials que incidien molt directament en la inadaptació i absentisme de molts alumnes.

Tot i que el franquisme mostrà en concret un nul interès per l'assessorament psicopedagògic, la Llei general d'educació de 1970 (promoguda pel llavors ministre valencià Josep Lluís Villar i Palasí) preveia el possible establiment de

serveis d'orientació en tots els nivells de l'ensenyament oficial. Però no és fins després d'un any i mig de la mort de Franco i un mes abans de la celebració de les primeres eleccions democràtiques, el 13 de maig de 1977, que surt publicat al BOE l'Ordre que regulava la creació —amb caràcter experimental— del Servei d'Orientació Escolar i Vocacional (SOEV) a l'àmbit de l'educació general bàsica.

Malgrat la teòrica bona intenció de concebre l'orientació «como una actividad esencial del proceso educativo que, interesándose por el desarrollo integral del alumno, individual y socialmente considerado, le ayude en el conocimiento, aceptación y dirección de sí mismo para lograr el desarrollo equilibrado de su personalidad y su incorporación a la vida comunitaria»,⁸ a la pràctica fou un intent modest —només un equip per província— que l'Administració central feia per atendre les necessitats d'orientació escolar, personal i professional en l'educació primària, encara que la veritat és que amb tants pocs mitjans no podien atendre aquestes necessitats, sinó només copsar-les.

Els membres del SOEV eren funcionaris del cos de professors d'EGB, llicenciats en pedagogia o psicologia, que exercien les seves funcions en comissions de serveis. La llei establia l'obligació, en acabar cada curs escolar, que cada equip elaborés una mena de memòria en què detallessin les activitats realitzades i avaluessin l'experiència per remetre-la a la Direcció General d'Educació Bàsica, però no especificava res sobre la necessitat d'elaborar un pla de treball anual, entre altres coses perquè poca programació podien fer si la seva tasca quedava supeditada a atendre les demandes que arribaven del Cos d'Inspecció. De fet, poc treball de camp, més o menys aprofundit, varen poder realitzar d'una manera regular, atesa l'amplitud de la zona que els tocava atendre. Van ser una mena d'*apagafocs* que van fer el seu treball amb la màxima dignitat possible.

CREACIÓ I EVOLUCIÓ

L'1 de gener de l'any 1981, coincidint amb el traspàs de competències en l'àmbit d'ensenyament a la Generalitat de Catalunya, es crearen cinc equips multiprofessionals: el de Vic, el de Terrassa, el de Sabadell, el de Mataró i el de Sant Andreu Districte IX a Barcelona. Com bé es pot deduir, aquesta sectorització no responia a una planificació exhaustiva —només cobria una petita part de la població escolar de la província de Barcelona—, sinó al fet que la Genera-

8. Ordre de 30 d'abril de 1977, publicada al BOE, núm. 114 (13 maig 1977).

litat va absorbir els professionals que l'Institut Nacional d'Educació Especial, amb seu òbviament a Madrid, contractà a finals de 1980. Eren psicòlegs, pedagogs, assistents socials i psiquiatres infantils que havien exercit la seva tasca dins del Departament de Psicologia d'un centre de medicina preventiva, a Sabadell per exemple, o del Departament de Psicopedagogia d'un col·legi d'educació especial, en el cas de Mataró.

Un any més tard, es convoca el primer concurs públic, que serveix per ampliar professionalment els EAP ja existents i, sobretot, per atendre aquelles zones especialment necessitades per les condicions socioeconòmiques de la ciutat de Barcelona i del seu cinturó industrial, així com per donar més cobertura de servei al territori nacional amb la creació progressiva d'equips pluricomarcals i comarcals.

La incorporació de pedagogs, psicòlegs i assistents socials mitjançant concurs públic —com a personal laboral amb contracte indefinit— durà fins al 1985; després l'accés es concretà bàsicament per la via del concurs de mèrits entre el cos docent de primària i secundària. La incorporació d'assistents socials s'estancà fins fa ben poc temps; les possibles noves incorporacions vénen del cos de funcionaris diplomats de la Generalitat, especialitat d'assistent social. Actualment, els psicopedagogs de l'EAP són professionals del cos de professorat de secundària, especialitat de psicologia, pedagogia o psicopedagogia.

Els primers anys, la dependència orgànica dels EAP dins el Departament d'Ensenyament era la del Servei d'Educació Especial de la Direcció General d'Ensenyament Primari, on cal destacar la tasca portada a terme per Josep Maria Jarque, Climent Giné, Teresa Espuñes i Manuel Fernández en el disseny dels equips i en l'aprofundiment amb alguns ajuntaments de temes d'ensenyament (creant per exemple comissions mixtes, com va passar a Sabadell) i homologant equips d'assessorament municipals (com els del Prat de Llobregat, Martorell, Montornès del Vallès, Castellbisbal, etc.). El procés d'homologació «culminava amb un conveni entre el Departament d'Ensenyament i un ajuntament determinat, pel qual s'establia el compromís de respondre conjuntament a les necessitats d'intervenció psicopedagògica i s'asseguraven les formes de col·laboració».⁹

El Servei d'Educació Especial va tenir un paper molt important en la planificació i l'optimització de recursos educatius en el camp de l'educació especial a Catalunya, i suposà un referent directe i un interlocutor força receptiu de les demandes dels EAP en un temps ple d'il·lusions i de reivindicacions, ja que era una època on tots començàvem a bastir la recent concedida autonomia.

9. C. GINÉ i M. FERNÁNDEZ, «La planificació dels serveis d'intervenció psicopedagògica a Catalunya (I)», *Butlletí dels Mestres* (1985), p. 31.

L'eficaç política portada a terme pel Servei d'Educació Especial afavorí un clima d'entesa i de col·laboració amb diferents ajuntaments, del qual els serveis educatius es beneficiaren. En el cas de la ciutat de Sabadell, per exemple, el consistori mostrà, des d'un bon començament, predisposició i interès per tot allò relacionat amb la temàtica educativa, i especialment pels temes d'educació especial. Pel que fa als EAP de Sabadell, l'Ajuntament estigué pagant uns anys el sou de dues professionals d'EAP, el d'una administrativa i unes hores setmanals d'una psiquiatra infantil, i assumí —fins al desembre de 1997— les despeses d'infraestructura i de manteniment de l'edifici on era ubicada la seu.

L'Ordre de 20 de maig de 1983, que comportà l'establiment d'unes funcions clares d'actuació, significà també la fusió dels equips d'assessorament psicopedagògic amb els membres del SOEV. De fet, fou una absorció, però perquè quedés més dissimulat, en Ramon Juncosa —llavors cap del Gabinet d'Ordenació Educativa de l'ensenyament primari (GOE)— decidí incloure la paraula *orientació* a la denominació oficial, si bé sempre s'ha respectat la forma abreujada EAP.

A partir de 1985, els EAP van incrementar la dotació de psicopedagogs —eren professors titulats de secundària— amb la finalitat de donar suport als instituts de formació professional de primer grau, a més a més de continuar atenent les necessitats educatives especials a l'àmbit de parvulari, educació primària i centres d'educació especial. En aquells moments els serveis d'orientació psicopedagògica del Departament d'Ensenyament a secundària constaven de reduccions horàries per a alguns professors dedicats a tasques d'orientació en l'àmbit de la formació professional i d'un centre d'orientació pel que fa al batxillerat —un servei d'estructura central dependent de la direcció general corresponent. L'estudi i criteri tècnic dels especialistes dels GOE de les tres direccions generals dictaminaren la conveniència d'establir equips de sector en lloc de serveis de centre, com va passar en altres comunitats de l'Estat espanyol.

De la trentena de professionals del començament s'ha arribat a la xifra actual aproximada d'uns quatre-cents cinquanta¹⁰ psicopedagogs i assistents socials, repartits en un total de setanta-nou equips d'assessorament i orientació psicopedagògica i distribuïts en set delegacions territorials d'ensenyament: Barcelona ciutat, Barcelona comarques, Baix Llobregat - Anoia, Vallès Occidental, Girona, Lleida i Tarragona. Com es pot deduir, hi ha EAP d'una zona determinada de la ciutat de Barcelona, com el de l'Eixample, el de Sants-Montjuïc, el d'Horta-Guinardó; EAP de ciutat, com el de L'Hospitalet de Llobregat, i sobretot EAP d'àmbit comarcal, com el de l'Alt Empordà, el de la Noguera, el de

10. Des de fa uns catorze anys, l'ampliació ha estat quasi estancada, s'ha produït amb comptagotes.

la Conca de Barberà, etc., o bé per exemple els de Sabadell i Terrassa, que combinen l'atenció directa a sectors de la ciutat amb la de poblacions veïnes.

FUNCIONS DE L'EAP

La primera constància per escrit de les funcions dels EAP es produeix el març de 1981, on en un fulletó —d'onze pàgines tipus holandès— s'especifiquen, entre altres aspectes, els «principis que presideixen l'actuació dels equips», anomenats llavors *multiprofessionals*. El 4 de setembre del mateix any, des de la Secretaria General Tècnica del Departament d'Ensenyament, dirigida per Francesc Noy, es plasma la primera regulació dels equips d'assessorament psicopedagògic dins una circular que estableix els criteris d'actuació en el camp de l'educació especial, i on se'ls defineix com a òrgans tècnics del Servei d'Educació Especial, per tal d'«oferir a la comunitat, dins el nucli on es produeixi la necessitat, una assistència global i integrada que, des dels aspectes educatius, sanitaris i socials, previngui, detecti i doni resposta als problemes d'aprenentatge o minusvàlues i faci possible l'acció educativa adequada a cada cas».¹¹

Essent directora general d'Ensenyament Primari Sara Blasi, en l'Ordre de 20 de maig de 1983 ja mencionada i en la Resolució posterior de 31 de juliol de 1984, s'estableixen les funcions i línies bàsiques d'actuació dels equips d'assessorament i orientació psicopedagògica com a òrgans tècnics de caràcter interdisciplinari dins el sistema educatiu de l'Administració pública catalana. Foren unes funcions i línies bàsiques d'actuació necessàries que van ajudar molt a contextualitzar els EAP dins el marc educatiu i escolar públic a casa nostra. Unes funcions semblants —a grans trets— a les actuals, que mostren una preeminència del paper dels psicopedagogs i on es descarta com a futurs membres els paidopsiquiatres que alguns dels primers EAP encara incorporaven.

L'Ordre afegia una màxima importantíssima i del tot essencial: «l'acompliment d'aquestes funcions es durà a terme en tots els casos en estreta col·laboració amb la direcció i claustre dels centres», i amb la relació professional d'Inspecció, de la qual l'EAP és el servei tècnic. Per aquest motiu, cada començament de curs hi ha l'aprovació del pla de treball de cada Equip, que inclou el pla d'actuació a cadascun dels centres públics de la zona, consensuat amb cada equip directiu, tant de primària com de secundària. La dependència funcional i administrativa recau en el delegat dels serveis territorials corresponent. Cada EAP compta amb un di-

11. GENERALITAT DE CATALUNYA, circular que estableix criteris d'actuació en el camp de l'educació especial, Barcelona, Arts Gràfiques Rafel Salvà, 1981, núm. 10.

rector o directora, que és el responsable de l'Equip davant l'Administració, i per sobre d'aquest company o companya, un cap dels serveis educatius.

A partir de la promulgació de la Llei orgànica d'Ordenació General del Sistema Educatiu (LOGSE) i de la futura aplicació generalitzada de la Reforma, amb la consegüent nova ordenació de les etapes educatives, el Departament d'Ensenyament de la Generalitat porta a terme l'any 1994 una nova reformulació¹² de les funcions dels EAP dins una regulació més àmplia dels serveis educatius, dels quals l'EAP forma part, a més a més dels centres de recursos pedagògics (CRP), dels centres de recursos educatius per a deficients auditius (CREDA) i els camps d'aprenentatge (CA), fixant els serveis educatius «com a òrgans de suport a la tasca docent dels mestres, dels professors i dels centres docents». Les set àmplies funcions encomanades són:

— Identificació i avaluació de les necessitats educatives especials dels alumnes, en col·laboració amb els mestres i professors, especialistes i serveis específics.

— Participació en l'elaboració i el seguiment dels diversos tipus d'adaptacions del currículum que puguin necessitar els alumnes, en col·laboració amb els mestres i professors, especialistes i serveis específics.

— Assessorament als equips docents sobre projectes curriculars dels centres educatius pel que fa als aspectes psicopedagògics i d'atenció a la diversitat de necessitats de l'alumnat.

— Assessorament a l'alumnat, famílies i equips docents sobre aspectes d'orientació personal, educativa i professional.

— Col·laboració amb els serveis socials i sanitaris de l'àmbit territorial d'actuació, per tal d'oferir una atenció coordinada als alumnes i famílies que ho necessitin.

— Aportació de suport i de criteris tècnics psicopedagògics a altres òrgans de l'Administració educativa.

— Altres tasques que els atribueixi el Departament d'Ensenyament. Té a veure amb la qüestió funcional; és a dir, atendre com a servei públic les necessitats que l'Administració decideixi.

Respecte a les anteriors funcions, en les actuals es ressalta encara més el paper de treballar en col·laboració el centre educatiu i l'EAP (en la detecció, en la confecció dels projectes educatius de centre —PEC— o els projectes curriculars de centre —PCC—, per exemple), i en la coordinació amb altres serveis, socials i sanitaris, sobretot (serveis socials d'atenció primària, equips d'atenció a la infància i a l'adolescència —EAIA—, Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil

12. Decret de 28 de juny de 1994, abans esmentat.

—CSMIJ—, neurologia, Centre de Desenvolupament Infantil Atenció Precoc —CDIAP—, pediatria, etc.), que també atenguin o facin el seguiment d'un mateix cas. Així mateix es posa més èmfasi en l'atenció a la diversitat (tots els alumnes són diferents, perquè totes les persones ho som, a part de les races, cultures, religions, etc.), i no només amb els alumnes amb necessitats educatives especials degudes a algun tipus de discapacitat o trastorn greu de la personalitat.

Una altra distinció és que s'explicita clarament la conveniència de la confecció d'una adequació curricular individualitzada (ACI) per a cada alumne escolaritzat amb necessitats educatives especials greus i permanents. És a dir, dels aspectes que contempla el currículum, de la programació d'aquell curs, el tutor i el professorat que imparteix classe en aquell grup on està integrat aquell alumne concret han d'adaptar-li, amb l'ajut dels especialistes d'educació especial, els continguts que pugui realitzar, en lloc de fer-li una programació al marge —un programa de desenvolupament individualitzat (PDI). En aquestes noves funcions, com ja es feia, l'elaboració de l'ACI no recau en l'EAP, com passava amb les funcions del 1983 respecte a la confecció dels PDI, en un servei educatiu exterior, sinó en l'escola o institut que en té la responsabilitat. L'EAP hi ha de col·laborar i fer-ne el seguiment.

El més important de tot és que s'ha produït un canvi conceptual, un canvi de fons lligat a la reforma. Ara no és tan important posar l'accent a saber quines mancances té un infant, sinó a saber què pot fer aquest infant. No avancem posant etiquetes, però sí fent la formació més pràctica i a l'abast dels alumnes —de tots—, que l'han de rebre en l'etapa generalista de tres a setze anys. I tot això no només en relació amb els centres públics, sinó també amb els privats concertats —una altra novetat— inclosos dins l'àmbit de les competències del Departament d'Ensenyament. Amb l'establiment d'aquesta reforma educativa, l'assessorament psicopedagògic té en compte una altra figura dins els centres d'ensenyament secundari públics: el psicopedagog, amb unes funcions que impliquen la docència i activitats d'orientació.

DESPLÉGAMENT DE TASQUES I TREBALL DE CAMP

L'evolució de les funcions i de l'enfocament que l'Administració autonòmica ha anat donant als EAP ha estat paral·lela a l'evolució que ha sofert el concepte —i la legislació— d'educació especial. Si al començament les tasques de l'EAP van prioritzar l'atenció psicopedagògica en els centres específics i en les escoles ordinàries que tenien aules d'educació especial, amb una feina d'assessorament als professionals de les aules d'educació especial (AEE) molt estret i pro-

fitós, sent conseqüents amb l'ideari d'integració escolar, els EAP van començar a atendre aviat les demandes sobre les necessitats de tots els alumnes, sense fer-hi cap diferència per les seves disfuncions intel·lectuals i de personalitat, per les discapacitats físiques i sensorials o bé per factors de retard d'aprenentatge o d'actuacions disruptives. És l'atenció a la diversitat, que posa l'èmfasi no en el dèficit, sinó en el que és capaç de fer l'alumne. I per tant es fa necessària la utilització de tot un seguit d'eines i tècniques professionals encaminades a aconseguir aquest propòsit: observar interaccions; valorar socialment, psicològicament, pedagògicament; realitzar entrevistes amb les famílies; participar en reunions d'equips docents, de cicle, de mestre d'AEE, de comissions pedagògiques, de departaments d'orientació; coordinar-se amb d'altres serveis específics de suport; portar a terme sessions de treball amb pares, etc.

Aquest seguit de tasques es concreten en un pla d'actuació als centres, que abasta sis possibles àmbits, amb unes actuacions prioritzades, una temporalització al llarg del curs i uns indicadors d'avaluació per tal de constatar el grau d'assoliment de cada objectiu. Aquests cinc àmbits serien:

— Matriculació, amb l'objectiu de conèixer les necessitats educatives especials dels alumnes per orientar la tria de centre i adequar la resposta educativa.

— Pla d'entrada, amb l'objectiu d'impulsar una sèrie d'actuacions encaminades a aconseguir una millor acollida dels alumnes de nova matriculació i les seves famílies i afavorir així l'adaptació escolar.

— Detecció, amb l'objectiu d'identificar al més aviat possible els alumnes amb necessitats educatives especials (NEE), a fi de planificar les actuacions més adequades en cada cas.

— Valoració, amb l'objectiu de constatar les NEE de l'alumnat per orientar la resposta educativa en diferents moments i nivells educatius.

— Orientació i seguiment, amb els objectius d'orientar els alumnes i fer el seguiment (sobretot als de NEE greus i permanents) d'ells i de les seves famílies al llarg del procés educatiu, assessorar els centres en tot allò que fa referència als aspectes sociopsicopedagògics i d'atenció a la diversitat, i promoure un seguit d'actuacions encaminades a facilitar el pas de primària a secundària dels alumnes i les seves famílies, per tal de garantir l'ajustament de la resposta educativa.

— I, finalment, l'avaluació, una avaluació interna i amb el centre educatiu del treball de l'EAP per tal de prendre decisions sobre possibles modificacions que calgui introduir-hi.

La jornada laboral consta de trenta-cinc hores de presència en el lloc de treball en jornada partida, de dilluns a divendres, de 9 h a 14 h i de 15 h a 17 h. Es dediquen tots els matins i dues tardes setmanals a l'atenció als centres docents. La resta de tardes serveixen per portar a terme un imprescindible treball

intern d'equip per tractar aspectes tècnics de funcionament i de criteri, i també per organitzar les activitats dels professionals en relació amb els centres educatius i amb les demandes de l'Administració, d'altres serveis, l'acollida de famílies de consulta externa o simplement per facilitar informació vària, necessària per a la bona marxa del servei.

El fet de ser equips de sector comporta avantatges i inconvenients. L'anterior directora general d'Ordenació i Innovació Educativa, M. Àngels González, ho exposà sintèticament l'any 1994. Entre els avantatges trobaríem que, com que no formen part d'un centre, mantenen una certa independència de la dinàmica particular de cada escola o institut i es vinculen a altres òrgans de l'Administració, a més a més d'aportar una visió del sector facilitant experiències comunes i proporcionant coherència en els criteris i en les formes d'actuació. Entre els inconvenients podríem trobar una excessiva independència de les demandes dels centres i el fet que ofereixen una dedicació inferior respecte de la que poden oferir els serveis de centre.¹³

Els equips d'assessorament i orientació psicopedagògica no són l'únic servei extern d'atenció als centres educatius. Els mestres del Programa d'Educació Compensatòria, el Servei d'Ensenyament del Català (SEDEC) i la mateixa Inspecció, per exemple, han portat i porten a terme una tasca assessora i de suport. A vegades hom s'ha trobat amb la situació de recomanar el mètode constructivista de l'Anna Teberosky per a l'aprenentatge de la lectoescriptura i veure que des d'un altre àmbit apostaven per l'ensenyament de les lletres de colors; fets com aquests fan més enrevesada la feina, però això és un imponderable de la mateixa pràctica assessora.

Referent a la inspecció, com en qualsevol col·lectiu humà, són les persones i no la institució el factor determinant de la competència professional del servei. Ben bé als inicis, els EAP haguessin pogut suposar una alternativa autòctona a l'herència franquista del Cos d'Inspecció, però s'optà per vitalitzar i catalanitzar des de dins el Servei d'Inspecció, fins al punt que Elionor Serrano, Manuel Rueda i Manuel Ibarz —exponents d'una inspecció progressista del temps de la Segona República— n'estarien orgullosos. Alguns inspectors —pocs— que van viure aquesta possible rivalitat de manera molt negativa empraren amb els equips un tipus de supervisió fiscalitzadora i obstruccionista en lloc d'una supervisió facilitadora de recursos i potenciadora d'iniciatives. A Sabadell, tornant als referents més propers, des de l'any 1982 i de manera ininterrompuda, hi ha hagut un clima de respecte i de reconeixement mutu per la feina, i una dinàmica de

13. Conferència impartida per M. Àngels González i Estremad a la Universitat Ramon Llull, el 18 de març de 1994.

col·laboració positivista amb uns professionals, que com els EAP, són un servei públic i tenen voluntat de servei públic, donant suport a la renovació que sempre ha d'existir. Durant els anys vuitanta i començament dels noranta, per exemple, foren receptius a l'hora de potenciar l'establiment de mestres itinerants de suport a la integració a les etapes d'infantil i de primària i a l'organització d'aules funcionals d'educació especial per a alumnes amb necessitats educatives especials greus i permanents del cicle superior de l'EGB.

El col·lectiu dels EAP al llarg dels anys s'ha anat enriquint de l'experiència dels equips més veterans, dels models d'intervenció dels equips d'assessorament municipals, de la pràctica orientadora dels companys procedents del SOEV i, sobretot, de la pròpia dinàmica que cada EAP —a més del bagatge professional inherent als seus membres— ha aportat al Servei, emmarcada en unes línies d'intervenció oficials, encara que enriquida amb un enfocament específic i contextualitzat en una zona determinada. Les necessitats del col·lectiu han portat els EAP, en moments puntuals, a compartir criteris i a intercanviar experiències en trobades bilaterals i comarcals.

D'aquí a poc se'n commemoraran els vint-i-cinc anys, i al llarg d'aquest temps el treball, les funcions i els àmbits d'intervenció d'aquests equips (a les llars d'infants i als centres privats concertats per casos d'alumnes amb NEE) han augmentat i s'han fet més complexos, a causa també de les tasques pròpies derivades de la tasca assessora administrativa: documents de modificacions curriculars, dictàmens d'escolarització, informes d'incorporació tardana, de derivació a les unitats d'escolarització compartida (UEC), etc. Davant d'aquest fet, l'augment de les plantilles és una necessitat per tal de dignificar el servei, modificant la ràtio professional/escola amb l'objectiu de disminuir la itinerància i millorar la qualitat de la intervenció. En aquest augment s'hauria d'aconseguir tant la generalització de la figura de l'assistent social a tots els EAP, així com la dotació també d'auxiliars administratius per tal d'entomar tot un seguit d'aspectes més burocràtics i de gestió de temes d'infraestructura i operativitat diària: atenció telefònica, registre de correspondència, justificació de factures, fotocòpies, etc.

Pel que fa a la formació permanent, el Departament d'Ensenyament n'ha facilitat des del principi: primer en jornades d'estudi i reflexió¹⁴ i després en cursets, seminaris i grups de treball inclosos en els plans de formació de zona. Cal destacar que des del curs 1992-1993, uns dos-cents psicopedagogs i una

14. Aquest tipus de jornades de formació, que duraven entre dos i tres dies seguits, foren molt valorades pels membres de l'EAP, ja que eren considerades com a intercanvi d'experiències i de línies d'actuació professional de tot el col·lectiu. Com a participant vaig deixar constància escrita de les III Jornades celebrades a Salou (*Butlletí dels Mestres*, núm. 1, p. 84) i de les IV Jornades fetes a Calonge (*Avui* [5 febrer 1986]).

cinquantena d'assistents socials han pogut beneficiar-se de la participació en màsters en intervenció social i psicopedagògica i assessorament curricular, subvencionats per la Generalitat i impartits per la Universitat de Barcelona. Aquesta formació també ha contribuït a l'enriquiment professional dels membres de l'EAP.

Els EAP, i per extensió els serveis educatius, contribueixen a potenciar, des del seu àmbit d'assessors, el desenvolupament de tot el procés educatiu, i per tant a treballar permanentment —com uns peons més de la comunitat educativa— per la millora de la qualitat de l'ensenyament no universitari, prioritzant la franja entre els tres i els setze anys, que inclou els centres que imparteixen les etapes d'ensenyament obligatori, per tal de fer més operativa l'escola pública en la seva concepció pedagògica i democràtica, oberta a la diversitat —en el concepte ampli del terme, la *escola inclusiva*— i arrelada al país.

BIBLIOGRAFIA

- ABRIL, T.; GRAU, R. «Entrevista a Josep Maria Jarque: Una mirada històrica a la trajectòria dels Equips Multiprofessionals». *Àmbits de Psicopedagogia* (2002).
- BASEDAS, E. [et al.]. *Intervenció educativa i diagnòstic psicopedagògic*. Barcelona: Laia, 1989. — *L'assessorament psicopedagògic a Catalunya: Trajectòria dels equips d'assessorament psicopedagògic*. Barcelona: Graó, 2000.
- CAJAL, P.; MADURELL, J. «Una experiència d'intervenció psicopedagògica en l'escola ordinària». *Butlletí dels Mestres* (1986).
- Crònica d'Ensenyament* (maig 1994): *Deu Anys de Serveis Educatius*. [Monogràfic]
- Cuadernos de Pedagogía* (maig 1980): *La Psicología en la Escuela*. [Monogràfic]
- Cuadernos de Pedagogía* (desembre 1983): *Equipos Socio-Psicopedagógicos Municipales*. [Monogràfic]
- DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT. *Anàlisi de la intervenció psicopedagògica a l'aula d'educació especial*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1983.
- DOMÈNECH, S. «Equips d'Assessorament i Orientació Psicopedagògica». *Avui* (6 setembre 1983).
- GALÍ, A. *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900-1936: Llibre XV Serveis Tècnico-Administratius*. Barcelona: Fundació A. G., 1986.
- GINÉ, C.; FERNÁNDEZ, M. «La planificació dels serveis d'intervenció psicopedagògica a Catalunya». *Butlletí dels Mestres*, núm. 200 (desembre 1985), i núm. 202 (febrer-març 1986).
- Guix* (febrer 1997): *Assessorament Psicopedagògic*. [Monogràfic]
- Institut d'Orientació Professional*. Barcelona: Imp. Verdager, s. d.

- Institut d'Orientació Professional*. Barcelona: Imp. Labraña, s. d.
- JARQUE, J. M. «Els equips de suport psicopedagògic a l'EGB». *Avui* (21 octubre 1979).
- RENAU, M. D. [et al.]. «Los Equipos Socio-Psicopedagógicos Municipales». *Cuadernos de Pedagogía* (1981).
- RODRÍGUEZ, M. LLUÏSA. *Fonaments i perspectives de l'orientació professional a Catalunya*. Barcelona: Laertes, 1987.
- SERRA, J. «Els equips sociopsicopedagògics municipals a Catalunya (1973-1984): una perspectiva institucional i comunitària de la intervenció psicopedagògica». *Àmbits de Psicopedagogia* (2002).
- SERVEI D'EDUCACIÓ ESPECIAL. «Nous equips d'assessorament i orientació psicopedagògica». *Bulletí dels Mestres* (març 1984).
- TRUYOLS, M. A.; VENTURA, C. «Els equips d'assessorament i orientació psicopedagògica com a model de treball interdisciplinari». *Revista de Treball Social* (1985).
- VILANOU, C. [et al.]. *Emili Mira: Els orígens de la psicopedagogia a Catalunya*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Facultat de Pedagogia, 1998.